

Kvartærgeologisk verneverdige områder registrert

Arbeidet med å registrere områder med kvartærgeologisk verneverdi har foregått som et ledd i arbeidet med fylkesvise verneplaner de siste 15 årene. Registreringsmaterialet dekker et godt og representativt utsnitt av norsk kvartærgeologi, heter det i en utredning fra NINA.

Samtligge områder fra alle fylkesregistreringene er lagt inn i en database som ved siden av å inneholde geografisk informasjon også har felt som konsentrerer seg om det faglige innhold i områdene, og kriterier og prioritering.

Hele registreringsmaterialet er samlet inn ved bruk av ganske like kriterier som legger hovedvekten på områder som har betydning for å forklare kvartærgeologien og spesielt forløpet av is-avsmelting i regional sammenheng.

Det er også lagt stor vekt på pedagogisk verdi og områder som fungerer som typeområder.

Tettest i Vestfold

Områdene er delt i tre prioriteringsgrupper (1 høyest, 3 lavest). Det er i alt registrert 957 områder, med størst registreringstetthet i Vestfold og minst i Finnmark. Det antas at de fleste fylkene ligger innenfor en rimelig variasjonsbredde.

Stoffet er hentet fra

NINA Utredning 057

Lars Erikstad:

«Kvartærgeologisk verneverdige områder i Norge — Evaluering av et landsomfattende registreringsmateriale».

Nigardsbreen naturreservat ble fredet i 1985. Her sees dagens bre med brerandsone som viser breens tilbaketreking fra 1748 til i dag.

I flere fylker vil det imidlertid være et behov for å være åpen for nye innspill for å dekke behovet for oppfølging av den lokale arealplanleggingen, og for en generell forbedring av materialet.

Ulikt fra fylke til fylke

Kriteriene som er brukt for å prioritere områdene i de ulike gruppene, er anvendt noe ulikt fra fylke til fylke. Sogn og Fjordane og Rogaland skiller seg ut med en overvekt av høyprioritetsområder. Her kan det være behov for en ytterligere gjennomgang for å spesifisere en intern prioritering innen prioritetsgruppe 1 for disse fylkene.

Fylkene Buskerud, Nord-Trøndelag og Akershus, og til en viss grad Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag, er registrert med en relativt streng kriteriebruk, og

det bør tas hensyn til dette når områder vurderes for vern etter naturvernloven.

Sentrale deler av kvartærgeologien godt dekket

Hovedvekten av registreringene er knyttet til brerandavsetninger, breelv- og bre-sjøavsetninger og former, og til marine avsetninger og former. Disse sentrale delene av norsk kvartærgeologi synes godt dekket med en rimelig spredning og fordeling mellom fylkene.

Registreringene inneholder også tilfredsstillende registreringer av øvrige breavsetninger, samt noe mer sporadisk massebevegelsesformer og frostjordsformer, og flyvesand. Elveavsetninger og former er utilstrekkelig registrert.

Dette er bekymringsfullt, fordi verneplan

(Forts. neste side).

Kvartærgeologi — et felt å satse på

Geologiske forhold har alltid hatt sin plass i norsk naturvernlovgivning. Den første norske loven om naturvern fra 1910 slo fast at man kan frede områder for å ta vare på ville planter og dyr, og geologiske og mineralogiske lokaliteter. Noen av de tidlige fredningene var da også kvartærgeologiske forekomster og landskapstrekk. Kvartærgeologien behandler vår yngste geologiske historie (2-3 millioner år), der stadige nedslag og store endringer i havnivå

har vært dominerende.

På 1960-tallet ble det satt i gang arbeid med nasjonalparkplaner, og etter hvert er det etablert 18 nasjonalparker i tillegg til tre parker på Svalbard. Nasjonalparkene representerer helhetlige naturverdier som også omfatter kvartærgeologi og landskap, og det er derfor viktig at vi hele tiden ser disse i sammenheng med det mer spesialiserte vernearbeidet.

Moderniseringen av naturvernarbeidet

på 1970- og 80-tallet førte til en satsing på fylkesvise verneplaner. Noe på etter-skudd av andre prioriterte fagfelt ble også kvartærgeologi valgt ut som et felt det skulle satses på; derfor ble det satt i gang et eget program med registreringer av verneverdige kvartærgeologiske forekomster. Arbeidet ble organisert fylkesvis, og selv om det ennå mangler et par rapporter, kan man si at dette arbeidet nå er fullført.

Kvartærgeologisk...

(Forts. fra side 1).

for vassdrag, som kunne dekket opp dette behovet, ikke ser ut til å ha særlig lokalitetsbeskyttende effekt. Registreringene er utført først og fremst med utgangspunkt i kvartære landskapsformer; likevel er mange viktige lokaliteter knyttet til materialinnhold og lagdeling registrert.

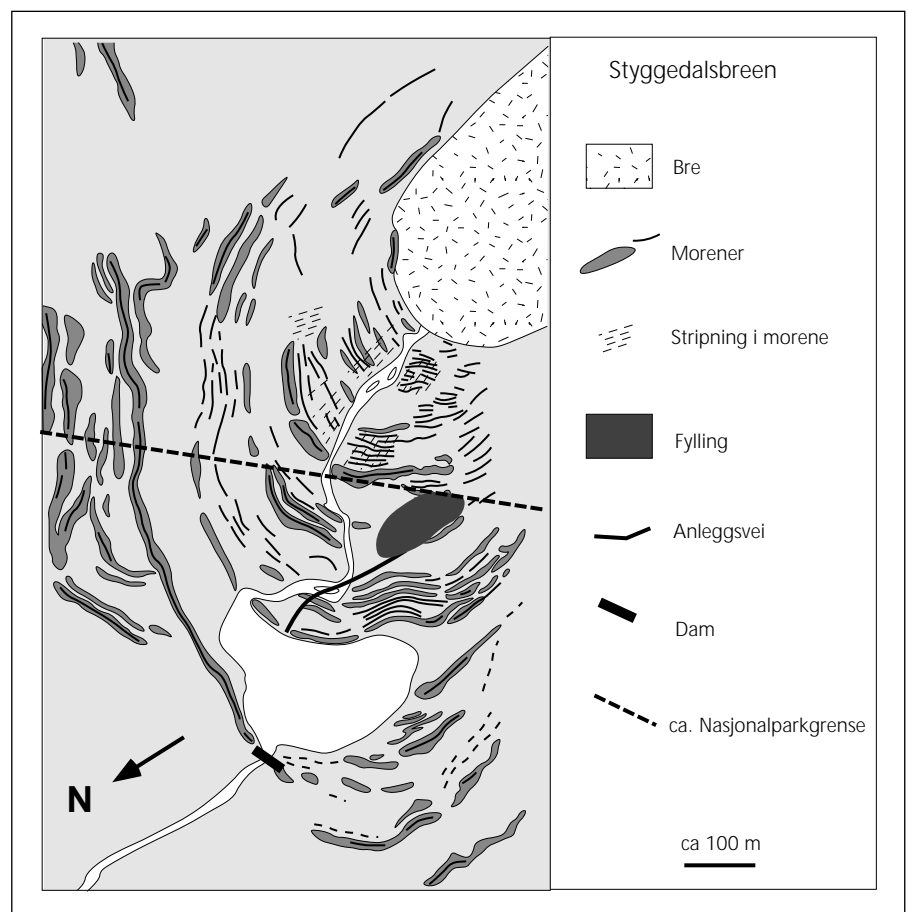
Underrepresentasjon

Storformer og endel mindre former og avsetninger som er svært vanlige, er gjerne underrepresentert i materialet, dels fordi de ikke er nevnt selv om de er til stede, dels fordi det er snakk om en reell underrepresentasjon.

Det er rimelig at mange av disse elementene dekkes opp i systemet av nasjonalparker og andre store verneområder. Det er behov for en gjennomgang av disse områdene, både på fastlandet og på Svalbard, for å få en bedre forståelse av hva de rommer av geofaglige verneverdier. Det samme gjelder systemet av myr og våtmarksreservater, og verneplan for vassdrag.

Bør være med i grusregisteret

Områder med kvartærgeologisk verdi som er registrert i dette materialet, bør også være registrert i det nasjonale grusregisteret. Det er videre behov for en ny gjennomgang av areal- og ressursplantstrategien for løsmasser, med mindre ny gruslov blir vedtatt med det første. Dette inkluderer en strategi for fullføring av verneplanarbeidet etter naturvernloven.

FORVALTNINGSPROBLEMER knyttet til store kvartærgeologiske verdier i randsonen til Jotunheimen nasjonalpark. Innsjøen er kunstig demt i forbindelse med kraftverkinntak. Tilslamming av dammen er løst ved deponi helt inne ved nasjonalparkgrensen, midt i den verneverdige brerandsonen.

Norge har internasjonalt ansvar

De særegne forhold i Norge knyttet til vårt landskap og vår sentrale plassering i forhold til de mange ulike nedisinger i nyere geologisk tid, har ført til at Norge har en lang rekke landskapstyper, områded typer og forekomster som er særlig

godt utviklet her, eller som er nøkkelområder for forståelsen av istidene. Slike områder vil vi i internasjonal sammenheng ha et særlig ansvar for å ta vare på.